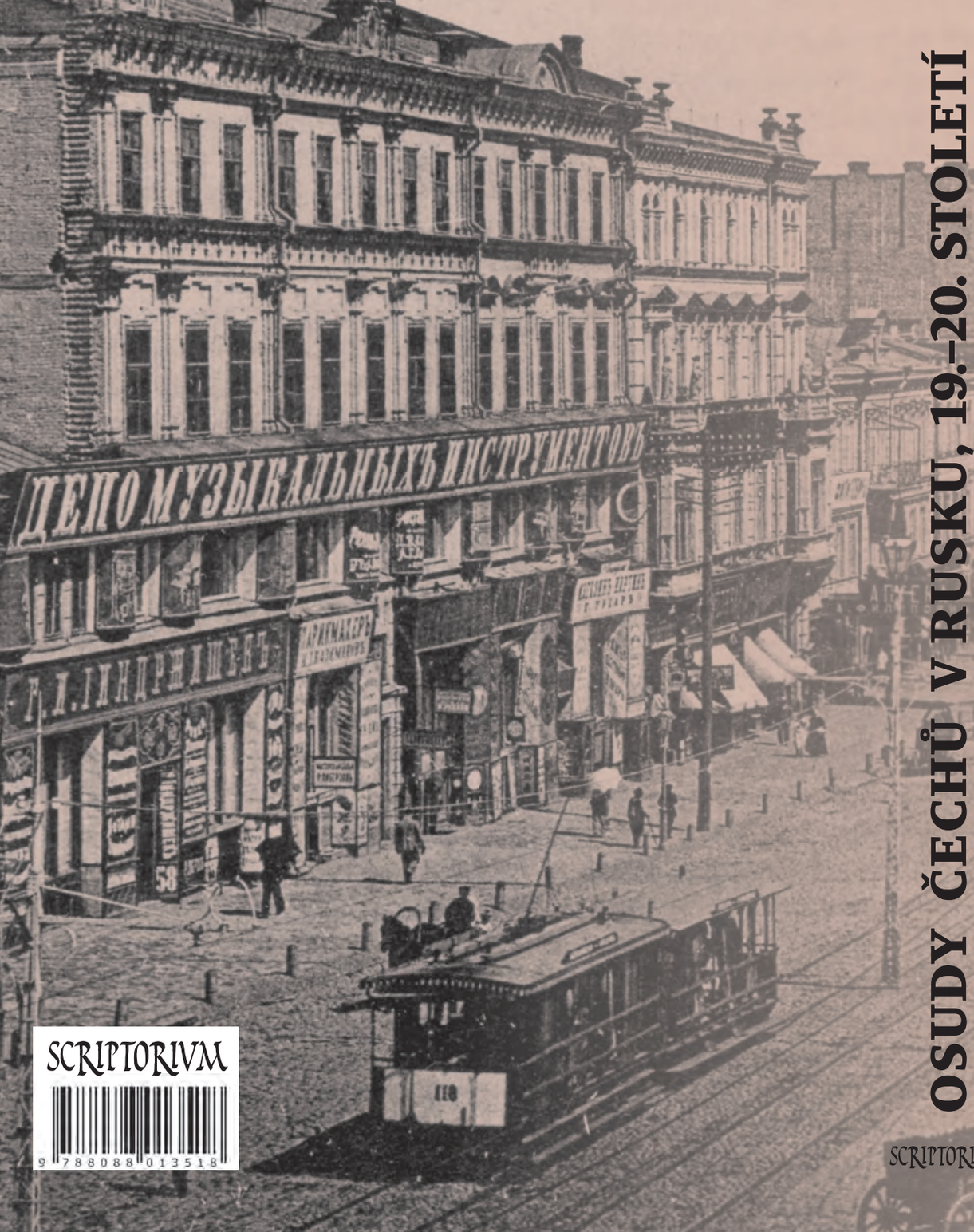

SCRIPTORIVM

9 788088 013518

OSUDY ČECHŮ V RUSKU, 19.–20. STOLETÍ

SCRIPTORIVM

OSUDY ČECHŮ V RUSKU, 19.–20. STOLETÍ

Cesta z Kyjeva do Vladivostoku

Alexandr Muratov • Dina Muratova

OSUDY ČECHŮ V RUSKU, 19.–20. STOLETÍ

CESTA Z KYJEVA DO VLADIVOSTOKU

Alexandr Muratov
Dina Muratova

SCRIPTORIVM
Praha 2017

Tato publikace vychází za podpory Státního fondu kultury České republiky a Československé obce legionářské.

Státní fond kultury ČR

ČSL. OBEC LEGIONÁŘSKÁ

První české vydání. Z ruského originálu *Muratov Aleksandr, Muratova Dina. Suďby čechov v Rossii, XX. vek. Puť ot Kijeva do Vladivostoka*, vydaného roku 2012 občanským sdružením „Russkaja tradicija" (Ruská tradice) a doplněného kapitolou „Zdeněk Rejman z Petrohradu, Alois Tuček z Moskvy a Václav Vondrák z Kyjeva – první ‚odbojáři' v Rusku."

Překlad: Miloslava Žáková
Revize překladu a jazyková redakce: Jitka Komendová
Odborná redakce: Daniela Brádlerová
Předmluva k českému vydání: Tomáš Jakl
Odpovědný redaktor: Miroslav Veselka

Scriptorium, spolek pro nekomeční vydávání odborné literatury, děkuje občanskému sdružení Ruská tradice za přenechání autorských práv k textu a za poskytnutí vyobrazení pro toto české vydání.

© Alexandr Muratov, Dina Muratova, 2017

© Scriptorium, 2017

Vyobrazení: Ruská tradice, o. s., resp. dle popisků, archiv autorů, archiv Martina Rejmana, archiv ČsOL, Fotoarchiv VÚA-VHA

ISBN 978-80-88013-51-8

Obsah

Předmluva 6
Předmluva k českému vydání 7
Slovo vydavatele 8

Úvod 11

Jindřich Jindříšek neboli Genrich Ignaťjevič
Jeden z organizátorů protihabsburského hnutí mezi Čechy žijícími v Rusku, „nekorunovaný král ruských Čechů", dobrovolný konzul 15

České průmyslové podniky v Kyjevě na přelomu 19. a 20. století 55

Otakar a Marie Červení
Nejstarší činitelé československého osvobozeneckého hnutí v Rusku 89

Zdeněk Rejman z Petrohradu, Alois Tuček z Moskvy a Václav Vondrák z Kyjeva – první „odbojáři" v Rusku 133

Praporčík Václav Kašpar
Kyjevský student – československý legionář 167

Osud osob z jedné fotografie
Jak války mění životy lidí 192

Jaroslav Hašek
na jihozápadní frontě a v Kyjevě 1915–1918 209

Zdeněk Štěpánek v ochotnickém divadle kyjevských Čechů
Kronika divadla 1916–1918 227

Kyjev očima českých zajatců 261

Diplomaté bratři Girsové
Jak válečné události udělaly z chirurga a agronoma z Ukrajiny československé diplomaty 289

Zlatý poklad Ruska a Československý sbor
Skutečnost a smyšlenky 337

Generál Antonín Mikuláš Číla
Kariéra od oděského učitele tělocviku ke generálovi Československé armády 373

Poděkování 389

Jmenný rejstřík 391

Předmluva

V této knize jsou vylíčeny osudy řady vynikajících migrantů českého a slovenského původu z bývalého Rakouska-Uherska, jejichž jména se postupně ztrácejí v hlubinách minulosti. Autoři této knihy připomínají jejich účast v událostech, které se odehrávaly v bývalém ruském impériu a v sovětském Rusku v časech míru, během první světové války, za občanské války i v pozdější době.

Autoři mapují, jak z českých zemí přijeli do Ruska představitelé různých sociálních vrstev a jak se zde usazovali. Zpočátku to byli zemědělci, kteří kolonizovali jihozápadní region, tedy Volyňskou, Kyjevskou a Podolskou gubernii, tzv. Nové Rusko, neboli Chersonskou, Tauridskou, Oděskou a Jekatěrinoslavskou gubernii, a dále Bessarábii a Kavkaz. Podle archivních dokumentů první zemědělci z Čech žili na Volyni již roku 1846.

Později přijížděli do Ruska i představitelé české inteligence, např. profesoři klasických jazyků, hudby a tělesné výchovy, podnikatelé, techničtí odborníci a kvalifikovaní dělníci, kteří tu zakládali průmyslové podniky. Ve městech si Češi vytvářeli své komunity. V této souvislosti lze připomenout i emigraci odborníků a dělníků do SSSR ve 20. letech, např. družstvo Interhelpo v Kirgizii.

Touto publikací není pochopitelně téma zcela vyčerpáno: kromě reemigrace ruských Čechů a repatriace zajatců po první světové válce můžeme připomenout reemigraci volyňských Čechů po druhé světové válce a také návrat tzv. „černobylských Čechů" v 90. letech 20. století, o kterých je zde pouze zmínka. Každá z těchto epoch však vyžaduje zvláštní výzkum.

Jaroslav Vaculík, Masarykova univerzita

Předmluva k českému vydání

Český národ měl za sebou v roce 1914 století nebývalého rozvoje. Navzdory rakouskému a především velkoněmeckému šovinismu se dokázal prosadit hospodářsky i kulturně, a to jak doma, tak v zahraničí. Tragické události obou světových válek nám dnes zastiňují pohled na dobu, kdy tisíce Čechů odcházely za uplatněním do celého světa, šířily dobré jméno svého národa a platně přispívaly k rozvoji civilizovaného lidstva. Rusko procházelo na konci 19. století hospodářskou modernizací a bylo logické, že mnoho českých zemědělců, řemeslníků, podnikatelů, učitelů a umělců zamířilo také tam.

Porážka Ruska v první světové válce i v následné občanské válce vedla ke zhroucení civilizace v Rusku, jehož vůdci poté udržovali své poddané a snad i sebe v iluzi, že Rusko je naopak v čele „pokrokového" vývoje lidstva. Porážky SSSR v Koreji, Afghánistánu a ve studené válce nám snad umožňují pochopit i současné Rusko, jehož představitelé sice pochopili obecné zásady technologie moci, ale ke zvládnutí umění vlády jim chybí právě ta zameškaná desetiletí civilizovaného vývoje. Následkem je násilné prosazování vlastních představ o velikosti Ruska, bez pevného etického a civilizačního fundamentu.

Kdo uvažuje o nápravě současného světa bez znalosti jeho geneze, chystá pouze další pokřivení. Bohužel jsme dnes také zahlceni primitivním světem technických oborů, které staví svou moc na poznání jasné příčiny a jejího (krátkodobého a opakovatelného) následku. Systémy popisované historiografií jsou podstatně komplexnější a náročnější na pochopení. Přesto události z doby před sto lety – ať je známe, či nikoliv – dodnes zásadně ovlivňují náš život.

Historia magistra vitae. Historie učitelkou života. Ovšem i sebelepší učitelka nám může být ku prospěchu pouze tehdy, pokud jsme ochotní naslouchat a o slyšeném přemýšlet. Vyprávění Alexandra a Diny Muratových za naslouchání rozhodně stojí.

Tomáš Jakl, Vojenský historický ústav Praha

Slovo vydavatele

Snahou vydavatele této publikace, jímž je Scriptorium, spolek pro nekomerční vydávání odborné literatury, je zpřístupnit nejen odborným zájemcům, ale i širšímu okruhu čtenářů z kategorie „poučených laiků" v české verzi knihu dlouholetých soustavných badatelů a pilných dokumentátorů daného tématu Alexandra a Diny Muratovových,[1] kterou vydalo v roce 2012 občanské sdružení „Russkaja tradicija" (Ruská tradice) pod názvem „Suďby čechov v Rossiji, XX vek. Puť ot Kijeva do Vladivostoka". Sdružení Ruská tradice, jmenovitě jeho předsedovi, panu Igoru Zolotarevovi, patří dík za přenechání autorských práv k textu a za poskytnutí vyobrazení pro toto české vydání.

České vydání vychází v překladu Miloslavy Žákové pod redakčně upřesněným názvem „Osudy Čechů v Rusku, 19.–20. století. Cesta z Kyjeva do Vladivostoku". Autoři pro toto vydání připravili doplňující kapitolu „Zdeněk Rejman z Petrohradu, Alois Tuček z Moskvy a Václav Vondrák z Kyjeva – první ‚odbojáři' v Rusku."

O vydání českého překladu této knihy ve Scriptoriu bylo rozhodnuto z podnětu pana Martina Rejmana (syna Zdeňka Rejmana, jednoho z prvních ‚odbojářů' v Rusku), který inicioval pořízení základní verze překladu, a na základě doporučení kolegy Tomáše Jakla, který je členem vědecké rady nakladatelství Scriptorium. Následně se podařilo získat na vydání účelovou dotaci od Státního fondu kultury České republiky a poté i podporu Československé obce legionářské. Za obě patří uvedeným institucím vřelý dík, v případě ČsOL pak jmenovitě pánům Milanu Mojžíšovi a Jiřímu Charfreitagovi. ČsOL též poskytla – péčí pana Michala Raka – součinnost při dohledání kvalitnějších verzí některých fotografií, původem z Fotoarchivu VÚA-VHA, oproti verzím publikovaným v originálním ruském vydání.

---

[1] Alexandr Muratov, nar. 1927 v Kyjevě, a Dina Muratova, roz. Kuliková, nar. 1933 v Záporoží na Ukrajině – Rusové s českými předky, původním povoláním lékaři. Po více než padesáti letech práce, převážně v rodné Ukrajině, odjeli manželé Muratovovi již jako důchodci do vlasti svých předků, kteří ji opustili v 19. století. Během objevování svého rodokmene začali navštěvovat knihovny a archivy České republiky. Jejich výzkumné zájmy se postupně rozšířily od bádání o historii české menšiny v Kyjevě, na Ukrajině, v Rusku i jinde až po československé národně osvobozenecké hnutí. Od roku 2009 dosud opublikovali kolem sta historických článků v časopisech „Russkoje slovo" a „Artěk" společnosti „Russkaja tradicija" a časopise „Legionářský směr" Československé obce legionářské a další řadě tisků v Praze, Oděse a Saratově.

Překlad knihy, který Scriptorium předkládá českému čtenáři, je specifický nejen obsahem, ale i svou formou. Ve své podstatě se jedná o souhrn několika původně samostatných článků, věnovaných vybraným osobnostem a tématům z českého krajanského prostředí a českého, resp. československého hnutí v Rusku. Z této skutečností vyplývá fakt, že se v knize opakují, zdánlivě nadbytečně, určité informace. Při přípravě vydání této knihy nakladatelství respektovalo její originální podobu a do původního textu zásadní měrou nezasahovalo. Totéž se týká původního poznámkového aparátu, v němž byly pouze upřesněny nesrovnalosti a sjednocen citační úzus. Ponecháno bylo samostatné číslování poznámek v rámci jednotlivých kapitol. České vydání bylo doplněno druhou řadou poznámek pod čarou, číslovanou římsky, která byla pořízena v rámci odborné redakce textu, zejména s ohledem na českého čtenáře, a obsahuje určitá věcná upřesnění či rozvedení.

Za provedení odborné redakce patří dík kolegyni Daniele Brádlerové. Za revizi překladu, jazykovou redakci českého textu a zhotovení jmenného rejstříku pak náleží zvláštní poděkování kolegyni Jitce Komendové, která má lví podíl na redakčním zpracování této publikace do výsledné podoby.

Doufáme, že se nám podařilo připravit české vydání v patřičné kvalitě, se všemi náležitostmi, a zachovat přitom věrnost originálnímu znění, aniž by byl setřen pel v nejlepším slova smyslu zaujatého a zasvěceného autorského líčení.

Miroslav Veselka, Scriptorium

OSUDY ČECHŮ V RUSKU, 19.–20. STOLETÍ

CESTA Z KYJEVA DO VLADIVOSTOKU

Alexandr Muratov
Dina Muratova

První české vydání. Z ruského originálu *Muratov Aleksandr, Muratova Dina. Suďby čechov v Rossii, XX. vek. Puť ot Kijeva do Vladivostoka*, vydaného roku 2012 občanským sdružením „Russkaja tradicija" (Ruská tradice) a doplněného kapitolou „Zdeněk Rejman z Petrohradu, Alois Tuček z Moskvy a Václav Vondrák z Kyjeva – první ‚odbojáři' v Rusku."

Překlad Miloslava Žáková.
Revize překladu, jazyková redakce a jmenný rejstřík
Jitka Komendová.
Odborná redakce Daniela Brádlerová.
Předmluva k českému vydání Tomáš Jakl.
Odpovědný redaktor Miroslav Veselka.

Jako svou 245. publikaci vydalo
SCRIPTORIUM®
spolek pro nekomerční vydávání odborné literatury,
252 41 Dolní Břežany čp. 397
http://www.scriptorium.cz
v Praze roku 2017.

Obálka Marek Lašťovka.
Technická redakce, grafická úprava a sazba
Miroslav Veselka.
Vysázeno písmem Clara Serif & Sans.
Vytiskl PBtisk Příbram.
Vydání první. Náklad 900 výtisků.
Počet stran 408, 207 vyobrazení.

ISBN 978-80-88013-51-8